

Семіотичний вимір архітектурного тексту у філософії Умберто Еко

У статті проаналізовано основні інтерпретації поняття знаку та тексту в семіотиці. Розглянуто «знак» і «знакову систему» в теорії архітектури Умберто Еко. Умберто Еко виділяє власне архітектурні коди, їх небагато. Архітектурний знак в основному оперує, визнає він, кодами інших наук, звертаючись до соціології, антропології, психології і т.д. В архітектурі У.Еко до денотації відносить первинну функцію, а конотацією стає комплекс вторинних функцій. Головною особливістю архітектури як комунікації є здатність перетворення у часі і просторі первинних функцій у вторинні і, навпаки. І тоді завдання архітектора бачиться У. Еко в проектуванні здатних до трансформації первинних функцій і відкритих непередбачуваним кодам вторинних функцій об'єкта

Ключові слова: семіотика, знак, код, знакова система, конотація, детонація, інтерпретант, репрезентант.

Постановка проблеми. В сучасному світі семіотика сприймається як аналітичний інструмент для вивчення знакових систем і механізмів породження сенсу, що досить швидко поширилося на велику кількість вельми різноманітних і, на перший погляд, не пов'язаних між собою наукових областей.

Архітектурні об'єкти утворюють основу предметно-просторового середовища, що взаємодіє з суб'єктом (як індивідуальною людиною, так і колективним – групою, міським співтовариством). У масштабі міста ці об'єкти складаються як семіотично насичені одиниці в якусь містобудівну мову. Архітектура формує не тільки матеріальне оточення для процесів життєдіяльності, але і тексти повідомлень, закодованих специфічною мовою форм, що дозволяють людям орієнтуватися в фізичному і культурному просторі і закріплюють системи ідей і цінностей.

Проблема мови архітектури досліджувалась протягом історії разом із проблемами змісту і форми як вітчизняними так і зарубіжними архітекторами-науковцями. Ідея художньої мови архітектури пов'язувалась із вивченням матеріально-виразними прийомами і засобами створення художнього образу. Розгляд архітектури як системи знаків припускає наявність „значення”, семантичного виміру архітектури, що суперечить розглядові архітектури винятково з погляду функціональності чи формальної естетики.

Мета статті – виявити закономірності і специфіку розвитку архітектурного знаку. Поставлена мета передбачає розв'язання таких **завдань**: проаналізувати теоретико – методологічне підґрунтя дослідження; охарактеризувати розвиток семіотичних концепцій; розкрити специфіку і особливості архітектурного знаку в У.Еко.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Деякі елементи семіотичного підходу до явищ містяться вже в працях Арістотеля, стоїків, схоластів, логіко – математичних творах Г. Лейбніца. Засновником семіотики прийнято вважати Ч. Пірса, який сформулював основні принципи семіотики та типологію знаків. Ідеї Ч. Пірса були розвинуті Ч. Моррісом, праця якого «Основи теорії знаків» [9] стала першим системним викладом семіотики. Сформулював засадничі принципи лінгвістичного структуралізму Фердинанд де Соссюр. Він дослідив мову як знакову систему, порівняв її з іншими феноменами культури та запропонував створити особливу науку – семіологію. Р. Барт застосував структурно – семіотичний метод до аналізу масової культури, моди та художньої літератури. Перший хто звернув увагу на знакову природу архітектури був У.Еко [3]. Вагомий внесок в розвиток семіотики зробили філософи Львівсько – Варшавської школи та російські вчені О. А. Потебня, Л. С. Виготський, М. М. Бахтін, Ю. М. Лотман [3]. Вивченням семантики архітектурної теорії займалися Х. Бонта, Б. Дзеві, Д. Саммерсон. Відомі російські вчені, які розглядали архітектуру як мову – О. Гутнов, А. Іконніков, В. Маркузон, А. Рябушин. Серед незначної кількості наукових робіт, які за останні роки розроблялися в Україні і присвячені семіотичному аналізу архітектури, виділимо

дослідження О. Фоменко та С. Шубович, які розглядають художнє освоєння архітектурного об'єкту як процес його сприйняття індивідуальною і громадською свідомістю [6].

Виклад основного матеріалу. Вивченням знаків в той чи інший спосіб займаються багато наук і дисциплін – філософія, логіка, лінгвістика, психологія та інші. Особливе місце серед них посідає семіотика. Семіотика (грец. *Semion* – знак) – наукова дисципліна, яка вивчає створення, будову та функціонування різних знакових систем, в яких закріплюється та передається інформація. Будь-яке явище чи процес, розглянутий з точки зору їх знакового втілення, можуть стати предметом аналізу цієї дисципліни. В полі зору семіотики знаходяться природні та штучні мови, усі види візуальних знакових систем та різноманітні системи сигналізації в природі і суспільстві [3].

Сучасна філософська і наукова термінологія переповнена поняттями, які зародилися саме в семіотичних дослідженнях Ч. Пірса [12] (1839—1914), якого небезпідставно вважають фундатором семіотики. Цей факт змушує постійно повертатися до джерела їх зародження та щоразу глибше вивчати семіотичну концепцію від її виникнення. Ч. Пірс, аналізуючи та класифікуючи знаки, підніс поняття «знак» до рівня універсалії. Якщо більшість його попередників аналізували мовні знаки, тобто лінгвальні одиниці, наділені значенням та здатні передавати інформацію і служити посередником у комунікативній діяльності, то Ч. Пірс розумів знак значно ширше: як будь-що раціональне, що має якийсь зміст. У творах, присвячених проблемі знаку, Ч. Пірс передовсім намагається класифікувати знаки. Для досягнення поставленої мети він випрацьовує оригінальну триступеневу систему класифікації знаків, яка дозволила йому охопити знак у його багато- вимірності. [17]

Ч. Пірс запропонував удосконалену тріадичну систему знаку, де знак складається з таких трьох частин:

- репрезентамен (*representamen*) – форма, якої набуває знак (не обов'язково матеріальна);
- інтерпретанта (*interpretant*) – це не інтерпретація, а радше смисл, який ми отримуємо від знака. Завдяки інтерпретанті знак має смисл навіть за відсутності інтерпретатора;
- об'єкт – те, на що посиляється знак. [5]

Чарльз Пірс вважав, що будь-який знак детермінований своїм об'єктом, і в основу класифікації знаків поклав міру і спосіб вияву у формі знаку “характеру об'єкта”. Три види знаків – ікони, індекси і символи – передбачають різні способи абстрагування від зовнішньої форми предметів. Іконічний знак – це зображення, що зберігає подібність до реального об'єкта. Візуальні зображення є найбільш очевидними прикладами іконічних знаків. Вони піддаються операціям зменшення, збільшення, спрощення, стилізації. Зокрема, фотографії, малюнки, скульптури, пам'ятники, карти (достатньо деталізовані) належать до іконічних знаків. Індексальний знак – характеристика об'єкта через вказівку на спосіб його прояву. Наприклад, дим може “означати” вогонь, біль – це симптом хвороби, слюзи – вияв туги і страждання. Через індексальні знаки ведуть діалог тіло і душа, зовнішність і характер.

Символ – “немотивований знак”, репрезентація об'єкта на основі матеріальної форми, яка є довільною щодо зображуваного. Знак-символ не зберігає прямого предметного зв'язку із об'єктом чи концептом, які репрезентує, і тому слугує узагальненню. Символи – це найчисленніша група знаків: цифри, власні імена, назви предметів і понять. Їх значення вважають результатом суспільної згоди, конвенції. [11]

Відштовхуючись від семіотичного прагматизму Ч. Пірсу, *Чарльз Морріс*, його послідовник, створив власне уявлення про структуру семіотики, яке в подальше потрапило у американську лінгвістику. Правомірним є твердження Чарльза Морріса про те, що метамова повинна використовувати семіотику, науку про знаки, як орган або знаряддя. На думку вченого, відношення до семіотики подвійне, з одного боку семіотика – це наука в одному ряді з іншими науками, з іншого – інструмент наук.

Процес, у якому дещо функціонує як знак Ч. Морріс називав семіозисом. Цей процес містить у собі три фактори: те, що виступає як знак, те що вказує на знак та вплив у силу якого відповідна річ виявляється для інтерпретатора знаком. Ці три компоненти семіоза Ч. Морріс називає: знаковим засобом (або знаконосієм), десигнатом та інтерпретатом, у якості четвертого фактору може бути впроваджено інтерпретатор. Отже, властивості знаку, десигнату, інтерпретатора або інтепретанта – це реляційні властивості, здобуті об'єктами у функціональному процесі семіозису [13].

Відштовхуючись від трьох відносних членів потрійного відношення семіозису (знаковий засіб, десигнат, інтепретатор) можна абстрагувати та розглянути ряд бінарних відношень. Наприклад, відношення знаків до їх об'єктів. Це відношення Ч. Морріс називає семантичним виміром семіозису, а вивчення цього виміру називає семантикою. Предметом дослідження також може стати відношення знаків до інтерпретаторів. Це відношення Ч. Морріс називає прагматичним виміром семіозису, а вивчення його виміру – прагматикою. [13].

Знак повинен мати десигнат, але в той же час очевидно, що не кожен знак дійсно вказує на який-небудь реально існуючий об'єкт. Десигнат знака – це клас об'єктів, до яких застосовано знак, тобто об'єкти, що володіють певними якостями, які інтерпретатор враховує завдяки наявності знакового засобу [13]. Таким чином, згідно з вченням Ч. Морріса, семіотика містить у собі три підпорядковані їй дисципліни – синтактику, семантику і прагматику, які відповідно вивчають синтактичні, семантичні та прагматичні виміри семіозису.

Фердинанд де Соссюр (1857–1913) – видатний швейцарський лінгвіст, один із фундаторів і концептуалістів сучасного мовознавства. У лінгвістиці ідеї Ф. де Соссюра стимулювали перегляд традиційних методів і заклали теоретичний фундамент нового напрямку лінгвістичних досліджень – структурної лінгвістики. Проблеми, поставлені й розглянуті Соссюром у "Курсі загальної лінгвістики"[15], – мова й мовлення, соціокультурні детермінанти формування мовної особистості, системність мови, її знаковий характер, синхронія й діахронія й внутрішня лінгвістика – вже багато в чому були сформульовані його попередниками й сучасниками. Проте заслуга Соссюра полягає в тому, що він, поєднавши ці проблеми, створив загальну теорію мови, хоча багато в чому суперечливу й позбавлену остаточного вирішення всіх питань. [15].

Вчення про мову як систему знаків, які виражають поняття у свідомості мовця, посідає важливе місце в лінгвістичному вченні Соссюра. Він вважає мову системою знаків, "в якій істотним є лише поєднання значення й акустичного образу, причому обидва ці компоненти знака однаковою мірою психічні" [15]. Мовний знак, за Соссюром, – це протиставлена двобічна психічна сутність мовної особистості: означення (акустичний образ) й означуване (поняття). Мовні знаки – це реальності, які знаходяться в мозку людини. Центральним знаком у механізмі мови є слово [15]. Соссюр зазначає характерні ознаки мовного знака, які безпосередньо впливають на процес формування мовної особистості. Це передусім довільність знака, тобто довільність зв'язку означення з означуванним у свідомості мовця. Довільність знака зовсім не виключає його мотивованості, оскільки більшість слів у загальній системі мови мотивована [7].

У соссюровському розумінні знаку існують два основних пункти розуміння мовного знаку. По-перше, він розумів під знаком єдність позначеного і позначення, при цьому кожен елемент може бути розглянуто окремо як наукова абстракція. По-друге, знак може існувати і функціонувати тільки у системі, а також повністю він обумовлен самою системою. [13].

У книзі Ф. де Соссюр запропонував діадичну модель знака [5]. Знак складається із двох взаємопов'язаних частин:

- означаюче (signifier) – форма, якої набуває знак;
- означуване (signified) – поняття, яке він подає.

У. Еко пише про те, що Ф. де Соссюр визначає лінгвістичний знак як нерозривну єдність означаючого та означуваного, як єдність акустичного образу і концепту, порівнюючи з двома сторонами одного листка. Розуміючи знак як ціле співвідношення між означуванним та означаючим, Ф. де Соссюр називає це співвідношення значимістю знака. Різницю між означаючим та означуванним деколи прирівнюють до відомого дуалізму форми та змісту, коли означаюче розглядається як форма знака, а означуване – як його зміст [14].

Звернімося тепер до семіотичних ідей відомого французького теоретика Ролана Барта (1915–1980). Нас зацікавило те, як Барт аналізує особливості формування значення, зокрема, його концепція міфу [8]. Стосовно вивчення масової комунікації важливою є та обставина, що саме за допомогою міфів (за Бартом) ми занурюємося у сферу ідеології, тобто у світогляд, який формується відповідно до конкретних позицій і соціальних інтересів. Барт розглядав міф як «вторинну семіологічну систему». Первинним порядком є те, що ми розглянули як тричленний комплекс знака, тобто що означає визначене і знак. Автор називає це денотацією (предмети, котрі існують реально), коли те, що означає, перебуває зі своїм визначенням відносно системної обумовленості без жодних

риторичних або ідеологічних нашарувань. Денотація співвідноситься безпосередньо зі здоровим глуздом, вочевидь значенням знака [1].

Барт використовує поняття «конотації» (мислимий предмет позначення) для опису одного зі способів, за допомогою яких знак «працює» у вторинному порядку означення. Конотація характеризує ситуацію так, як знак сприймається у зв'язку з відчуттями й емоціями індивіда. Причому ключовий момент тут у тому, як знак означає перший порядок виявлення конотації. Відмінність між денотацією і конотацією Барт демонструє на прикладі фотографії. Денотація – це те, що фотографується, конотація – те, як фотографується. На думку автора, конотації часто належать не тільки до індивідуального, а й до соціального рівня [1].

Іншим способом «роботи» знака у вторинній семіологічній системі є міф. На думку Барта, міф – це певний текст, історія, за допомогою якої в конкретній культурі розуміють різні сторони реальності або природи. Міф формується на основі вже існуючого семіологічного ланцюжка. Барт визначає міф як метамову, побудовану за допомогою «розширеної семіологічної системи» [2]. За допомогою міфу, отже, уможливилось класифікація навколишнього світу в деякі концептуальні категорії. Причому міф виявляється семіологічною системою другого порядку для означення [2].

У феномені коду Р. Барт бачив понадтекстову організацію значень, які надають уявлення про певну структуру, в т. ч. у мові як коді. Структурний аналіз заснований на розумінні структури, згідно з математичною інтерпретацією, як зв'язків з визначенням сукупності елементів. Цікаво, що спираючись на структуру, є можливим аналіз кодів культурного змісту (міф, художня система взаємозв'язків) як репрезентація або модель. Структура, в цьому випадку, є зберіганням в ізоморфізмі (однакової властивості будови елементів) двох сукупностей [4].

Умберто Еко зробив цінний внесок в розвиток семіотичних наук. Починаючи з скрупульозного аналізу теорій основоположників семіотики, таких, як Ф. де Соссюр, Л. Ельмслев, Р. Барт і Ч.С. Пірс, він зміг доповнити і розвинути їх, розробляючи оригінальну модель функціонування семантико-семіотичної системи на прикладі аналізу семіотики художніх текстів. Після своїх перших семіотичних досліджень, Умберто Еко вирішив зібрати і систематизувати свої досягнення в «Трактаті із загальної семіотики», мета якого – «дослідити теоретичні можливості та соціальні функції уніфікуючи вчення всіх явищ, пов'язаних зі позначенням і з комунікацією» [20]. Не треба плутати позначення з комунікацією: позначення (*significazione*) – це абстрактний процес, який присутній у всіх випадках, коли якийсь конкретний предмет відсилає до чогось іншого, а комунікація (*comunicazione*) передбачає присутність людей в якості учасників і ґрунтується на системі позначення. Таким чином, Еко вважає, що можливо будувати теорію про знаках (семіотику) в незалежності від теорії комунікації. Більш того, Еко визначає семіотику як дисципліну про культуру. У першій частині «Трактату» автор розглядає теорію кодів, а в другій частині – теорію відтворення знаків [6]. Згідно з концепцією У. Еко, на яку в значній мірі вплинули праці Л. Ельмслева, кодом прийнято називати норму, яка пов'язує елементи різних систем. У разі мовної комунікації код встановлює зв'язки між елементами синтаксичної і семантичної системи. Визначивши код, далі У. Еко звертає увагу на знакову функцію, яка присутня, коли по конвенційній нормі конкретні елементи плану вираження зсилаються на певні елементи плану змісту (в розумінні Л. Ельмслева) [6]. Вчений також наводить такі характеристики знака, що є вельми інноваційними:

1. Знак – це не фізична істота, оскільки знакова функція завжди є абстрактна взаємодія і всякий конкретний графічний знак – це просто випадок прояву цієї взаємодії.

2. Знак – це місце зустрічі двох незалежних один від одного елементів, а не постійне співвідношення між ними.

Кожен з елементів може вибудовувати відносини з іншими елементами. Таким чином, знакова система являє собою гнучку мережу різноманітних відносин, в якій зв'язки між елементами – тимчасові і нестабільні. Далі У. Еко розглядає поняття денотації і конотації як два різних коди, які взаємодіють в інтерпретації одного знака: якщо денотацією, передає головне значення, пов'язане зі знаком, конотація несе з собою додаткову інформацію (друге значення). Таким чином, знак має подвійний зміст і в процесі його інтерпретації конотація завжди ґрунтується на денотації, залежить від неї, обумовлена нею [6].

Зростання інтересу до семіотичних досліджень у зодчестві у 1960-х роках було, з одного боку, даниною моді, а з іншого – реакцією на відхід від традиції, втрату стійкої мови просторових

форм, які були властиві історичній архітектурі. Відхід від стильового проектування породив багато нестикувань між психологічними потребами людини у штучно створеному середовищі та прагненням архітектора продемонструвати оригінальність [19].

Одним із перших дослідників, хто звернув увагу на знакову природу архітектури, був філософ і лінгвіст Умберто Еко. У книзі, написаній наприкінці 1960-х років, «Відсутня структура. Введення в семіологію» [18] У. Еко розділ про архітектуру розпочинає словами: «Якщо семіологія являється наукою не лише про знакові системи як такі, але вивчає всі феномени культури, так як би вони були системами знаків, ґрунтуючись на припущенні, що і насправді всі явища культури суть системи знаків і що, таким чином, культура є переважно комунікацією, то однією зі сфер, у яких семіологія найбільше запотребувана часом і життям, є архітектура» [18]. У. Еко першим спробував розглянути твори архітектури як систему знаків. Він же і визначив, що таке, на його думку, є в архітектурі знаком: «Значущі форми, коди, сформовані під впливом узусу (від лат. *usus* – використання, звичай, правило, загальноприйняте носіями цієї мови використання мовних одиниць – С. Л.), і які висуваються як структурна модель комунікації, денотативні та конотативні значення – саме такий семіологічний універсум, у якому на законних правах можлива інтерпретація архітектури як комунікації... Єдині конкретні об'єкти, якими в них можна оперувати, це архітектурні об'єкти як значущі форми...» [18]. Отже, для У. Еко знаком в архітектурі став архітектурний об'єкт, окрім того, вчений побачив «в архітектурному знаку означаюче, означаючим якого є його власне функціональне призначення» [18]. Тобто архітектурний знак означав сам себе, був власним денотатом.

Для У. Еко архітектура є сукупністю знаків і символів, які детонують (означають) утилітарні функції і конотують (приховано означають) їхній символічний смисл. Філософ пише про «функціональну» денотацію і «символічну» конотацію, де детонативні функції є первинними, а конотативні – вторинними. З плином часу первинні і вторинні функції можуть щезати, змінюватися і відновлюватися. У. Еко уводить також поняття лексикоду – коду, який розшифровує конотативний зміст, на відміну від денотативного, який він і надалі називає кодом [18]. У. Еко розмірковує так: архітектура задовольняє ті потреби, які від неї очікують. Архітектура, передовсім, це служба у тому значенні, що вона належить до сфери обслуговування, водопостачання, транспорту, а, отже, «архітектура ніяке не мистецтво, оскільки відмінна риса мистецтва в тому й полягає, що воно пропонує те, чого від нього не очікують». Тож коди, про які говорить У. Еко, не що інше, як іконологічні, стилістичні чи риторичні лексикоди (тобто коди вторинних функцій). Вони лише відтворюють готові схеми, закриті та застиглі у часі форми, інформативні можливості яких врівноважуються системами очікувань, які не переоцінюються. Тоді архітектура – це риторика, тобто переконання. А це означає, що з комунікативного погляду – це одна із форм масової комунікації: «Діяльність, звернена до різних суспільних груп з метою задоволення їх потреб і з наміром жити так, а не інакше, може бути визначена як масова комунікація» [18]. Правда, філософ зазначає, що архітектура все ж більше, ніж просто засіб масової комунікації: «Звичайно, архітектура являє переконання конформістського толку, і в той же час вона володіє певним пізнавально-творчим потенціалом... Архітектура співозначає ту чи іншу ідеологію проживання і, як наслідок, переконуючи в чомусь, вона тим самим відкривається інтерпретуючому прочитанню, яке розширює її інформаційні можливості». Розмірковуючи про кодифікацію, У. Еко розглядає не лише архітектурні коди (типологічні, геометричні), але й передбачає можливість використання архітектурою інших, позаархітектурних кодів: системи соціальних зв'язків, системи сумісного проживання, системи просторових зв'язків, системи родинних зв'язків тощо [18].

Умберто Еко виділяє власне архітектурні коди, їх небагато. Архітектурний знак в основному оперує, визнає він, кодами інших наук, звертаючись до соціології, антропології, психології і т.д.

В архітектурі У.Еко до денотації відносить первинну функцію, а конотацією стає комплекс вторинних функцій. Головною особливістю архітектури як комунікації є здатність перетворення у часі і просторі первинних функцій у вторинні і, навпаки. І тоді завдання архітектора бачиться У. Еко в проектуванні здатних до трансформації первинних функцій і відкритих непередбачуваним кодам вторинних функцій об'єкта [10].

Висновки й перспективи подальших досліджень. Семіотика Ч. Пірса є однією з перших вагомих напрацювань у царині дослідження сутності знаку. Зважаючи на це вона заслуговує

глибокого вивчення. Однак досі залишається низка питань, яких не торкалася увага дослідників. Ці питання залишають поле для подальшої наукової роботи.

Семіозис – єдиний процес, який передбачає знакову діяльність його учасників, який Ч.Морріс розриває на три фрагменти (виміри)і, тим самим, окреслює предмети особової семіотичної дисципліни: синтактики, семантики і прагматики. Знакові структури можна піддати аналізу за трьома вимірами: дослідження самої структури знаків, їх відношення до того, що вони позначають та їх відношення до інтерпретатора. Заслуга Соссюра полягає в тому, що на початку ХХ ст. центральною проблемою мовознавства він зробив проблему цілісності мови, а суперечливі положення його широкої загальної теорії мови через 10 років стали теоретичною основою різних напрямків лінгвістичного структуралізму. Р. Барт дивиться на світ крізь призму мови, яка охоплює і пронизує всі предмети і явища, і без якої нічого не існує: мова скрізь, і все є мова. Для нього змінити мову – означає змінити світ. Будь-яке явище розглядається з погляду знаку і мови, як формальна система, в якій головним виступає не зміст і значення, а форма і структура, що породжує зміст.

На думку У.Еко, семіологічне дослідження розглядає всі феномени культури як факти комунікації, а окремі повідомлення організовуються і стають зрозумілими у співвіднесеності з кодом. У. Еко прагне описати структуру (яку, проте, він називає “відсутньою”), виявити коди на рівні феноменів комунікації. В наш час в семіології існує декілька окремих напрямків дослідження різних сфер життєдіяльності суспільства (політична семіологія, зоосеміотика, семіотика театру та архітектури тощо). Виникнення семіотики архітектури пов’язують з розвитком архітектурної теорії, та з процесом її взаємодії із суміжними сферами знання: філософією, теорією інформації, кібернетикою, лінгвістикою. Семіотика вивчає мову архітектури, а отже, її лексику (семантику) і синтаксис (морфологію). Наукові інструменти семіотики – науки про знаки та знакові системи – є універсальними і можуть бути застосовані у розвитку багатьох напрямів наукової діяльності, зокрема для аналізу творів архітектури. Розглянуто наявні у семіотичній моделі знака та запропоновано структуру архітектурного знака, яку можна використати для семіотичного аналізу об’єктів архітектури.

Джерела та література

1. Акайомова А. Семіологічні підходи в дослідженні масової комунікації [Електронний ресурс] / Анжеліка АКАЙОМОВА – 2011 – Режим доступу: <http://veche.kiev.ua/journal/2751/>
2. Барт Р. Мифологии / Ролан Барт / пер., вступ. ст. и коммент. С. Н. Зенкина. — М.: Изд-во им. Сабашниковых, 1996. — 312 с.
3. Вишняков В. І. Культурологія [Електронний ресурс] / В. І. Вишняков. – Режим доступу : http://lubbook.net/book_457.html.
4. Декомб В. Французская философия сегодня / В. Декомб / пер. с фр. М. М. Федорова – М.: Мир, 2000. – 337 с.
- К. Голубович, К. Чухрукідзе, Т. Дмитриева. — М. : Логос, 2000. — 448 с.
5. Лінда С.М. Структура «архітектурного знака» та «архітектурного тексту» в семіотичному аналізі об’єктів історизму [Електронний ресурс] / С. М. Лінда – 2012. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/15577/1/4-14-25.pdf>
6. Лутеро Т. О концепции Умберто Эко и его вклад в семиологические исследования [Електронний ресурс] / Т. Лутеро – Режим доступа: <http://www.library.fa.ru/files/Lutero.pdf>
7. Махінов В.М. Педагогічна концепція формування мовної особистості у лінгвістичній школі «мови й мовлення» Ф. де Соссюра [Електронний ресурс] / В. М. Махінов – 2015 – Режим доступу: http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl=1385
8. Мелетинский Е. М. От мифа к литературе / Мелетинский Е. М. – М., 2000.
9. Моррис Ч. Основания теории знаков / Ч. Моррис // Семиотика / под ред. Ю.С.Степанова. – М., 1983.
10. Осиченко Г. О. Семіотичні підходи до аналізу естетичного сприйняття архітектури (продовження, початок №39) / Г. О. Осиченко // Містобудування та територіальне планування. - 2011. - Вип. 41. - С. 319-327. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/MTP_2011_41_47
11. Павлюк Л. Знак, символ, міф у масовій комунікації / Людмила Павлюк – Львів: ПАІС, 2006. - 120 с.

12. Пирс Ч. С. Избранные философские произведения / Ч. С. Пирс / пер. с англ. К. Голубовича, К. Чухрукидзе, Т. Дмитриева. – М.: Логос, 2000. – с.171
13. Сидельникова Л. В. Проблема знака у роботах Ч. Пірса, Ч. Морріса та Ф. де Сосюра [Електронний ресурс] / Лариса Вікторівна Сидельникова – 2010. – Режим доступу: http://irbisnbnv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbnv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Novfil_2010_39_48.pdf
14. Скрипник К. Д. Семиотика: пособие для студентов/ К. Д. Скрипник //Д: РИО Ростовского филиала Российской таможенной академии, 2000. – С. 16–17
15. Соссюр Ф. де. Курс общей лингвистики / Фердинанд де Соссюр // Редакция Ш. Балли и А. Сеше; Пер. с франц. А. Сухотина. Де Мауро Т. Биографические и критические заметки о Ф. де Соссюре; Примечания / Пер. с франц. С. В. Чистяковой. Под общ. ред. М. Э. Рут. – Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 1999. – С. 68–78
16. Трошкіна О.А. Семантика архітектури: Навчальний посібник/ О. А. Трошкіна – К.: НАУ, 2012. – 96 с.
17. Шепетяк О. Класифікація знаків у семіотиці Чарльза Пірса [Електронний ресурс] / Олег Шепетяк – 2014. – Режим доступу: <http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/2010/3797/1/129-136.pdf>
18. Эко У. Отсутствующая структура. Введение в семиологию / Умберто Эко / Пер. с исп. А. Г. Погоняйло, В. Г. Резник – М.: ТОО ТК «Петрополис», 1998. – 432 с. Ю.С.Степанова. – М., 1983.
19. Янковская Ю. С. Архитектурная композиция и семиотика – генезис идей [Електронний ресурс] / Ю. С. Янковская – Режим доступа: http://archvuz.ru/number/2004_2/pa03.
20. Eco U. Trattato di semiotica generale / U. Eco – Milano: Bompiani, 1975.
21. Traini S. Le basi della semiotica / S. Traini – Milano: Bompiani, 2013.

Morozova Lina. The Semiotic Dimension of Architectural Text in the Philosophy of Umberto Eco. The article analyzes the basic interpretations of the concept of sign and text in semiotics. Considered the "sign" and "sign system" in the theory of architecture Umberto Eco. Umberto Eco allocates his own architectural codes, a few of them. The architectural sign basically operates, he recognizes, the codes of other sciences, referring to sociology, anthropology, psychology, etc. In the architecture of U.Eco, the denotation attributes the primary function, and the connotation becomes a complex of secondary functions. The main feature of architecture as communication is the ability to transform in time and space of primary functions in the secondary and vice versa. And then the task of the architect is seen by W. Eco in the design of the ability to transform the primary functions and open unpredictable codes of secondary object functions.

Key words: semiotics, sign, code, sign system, connotation, denotation, interpretant, representament.

Морозова Лина. Семиотическое измерение архитектурного текста в философии Умберто Эко. В статье проанализированы основные интерпретации понятия знака и текста в семиотике. Рассмотрены «знак» и «знаковую систему» в теории архитектуры Умберто Эко. Умберто Эко выделяет собственно архитектурные коды, их немного. Архитектурный знак в основном оперирует, признает он, кодами других наук, обращаясь к социологии, антропологии, психологии и т.д. В архитектуре У. Эко в денотации относит первичную функцию, а коннотацией становится комплекс вторичных функций. Главной особенностью архитектуры как коммуникации является способность преобразования во времени и пространстве основных функций во вторичные и, наоборот. И тогда задача архитектора видится У. Эко в проектировании способных к трансформации первичных функций и открытых непредсказуемым кодам вторичных функций объекта. **Ключевые слова:** семиотика, знак, код, знаковая система, коннотация, детонация, интерпретант, репрезентант.

Стаття надійшла до редколегії
11.5.2018 р.